

1. Από την αρχή στο σήμερα

Γιώργος Βασιλείου

Η ιστορία θα μας πάει τριάντα χρόνια πίσω, κάντε υπομονή και υπόσχομαι να καλύψουμε την τριαντακονταετία σε σαράντα πέντε λεπτά. Το 1956-1958, ήταν η πρώτη μου διετία στην πενταετή ψυχιατρική ειδικότητά μου, που έκανα στο ψυχιατρικό ινστιτούτο της Πολιτείας του Illinois, στο Σικάγο. Ήταν το Ινστιτούτο που έκανε η Πολιτεία για να εναρμονίσει και να συνδυάσει τα προγράμματα τα ψυχιατρικά των πέντε Πανεπιστημίων της, του North Western University, του Illinois University, του Chicago Medical School, του Chicago University και του Loyola University.

Οι καθηγητές που δίδασκαν σ' αυτά τα προγράμματα ήταν πανίσχυροι άνθρωποι, επιστημονικά εννοώ πανίσχυροι. Ήταν πνεύματα σαν τον Jules Masserman, σαν τον Rudolf Dreikurs, σαν τον Karl Menninger, άνθρωποι πνευματικά πολύ δυναμικοί. Και ο Greenberg. Μπράβο ευχαριστώ. Βάσω, ότι ξεχνάς εσύ σου το θυμίζω εγώ και ότι ξεχνάω εγώ μου το θυμίζεις εσύ. Ξέρετε υπάρχει και ένα φαινόμενο που το παθαίνουν και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές πια σήμερα. Όταν τους παραφορτώσουμε με πληροφορίες πατάμε το κουμπί και βγάζει ένα σήμα "overload". Πριν λίγα χρόνια ακόμα κατάφερα να είμαι σε θέση να θυμάμαι και τον Greenberg και όλα, αλλά φαίνεται ότι τώρα αρχίζει κάποιος κορεσμός από πληροφόρηση.

Το ζήτημα είναι ότι μέσα σ' αυτό το πρόγραμμα, εμφανίστηκε μία γυναίκα στα σαράντα της, πολύ δυναμική, πάρα πολύ ομιλητική, πολύ ζεστός άνθρωπος, ο οποίος συγκινούσε τους residents και άρχισε να κάνει το πρώτο σεμινάριο στην ιστορία της αμερικανικής ψυχιατρικής για Family Dynamics, για την "Ψυχοδυναμική της οικογένειας". Η γυναίκα αυτή θα το καταλάβατε, ήταν η Virginia Satir. Το ζήτημα ότι ένας άνθρωπος που ήταν κοινωνική λειτουργός ερχόταν να κάνει ένα επαναστατικό σεμινάριο, ριζοσπαστικό σεμινάριο, μέσα σ' ένα πρόγραμμα που το είχαν πανίσχυροι άνθρωποι στην ψυχιατρική - τέτοια ονόματα - δείχνει το κουράγιο της Virginia Satir. Δεν χρειάστηκε παρά μόνο τρεις παρουσιάσεις, τρεις εβδομάδες για να μας κερδίσει όλους. Τότε σε εκείνη την ομάδα ήταν άνθρωποι που έγιναν γνωστοί μετά στη θεραπεία οικογένειας. Ο Ivan Borzomenye Nagy που ήταν από την Ουγγαρία και έγινε γνωστός με το βιβλίο του που μελετά τις γενιές. Τι κληροδοτεί η κάθε γενιά στην άλλη και τι προσπαθεί η ερχόμενη γενιά να ολοκληρώσει επειδή το άφησαν ανολοκλήρωτο οι προηγούμενες γενιές. Είναι πια, κάτι πολύ χρήσιμο σήμερα στη θεραπεία οικογένειας που συνδυάζει γενιές και δεν απασχολείται μόνο με μια γενιά. Λοιπόν, ο άλλος που ήταν μαζί μας ήταν ο Leo

Βοναπο, ο οποίος είναι πολύ γνωστός τώρα στην Αμερική και όλη αυτή η ομάδα έγινε το πρώτο επιτελείο που μαζεύτηκε γύρω από τη Virginia Satir με πολύ ενθουσιασμό. Διευθυντής τότε του Νοσοκομείου του Chicago State Hospital ήταν ο Dr. Calman Gyarfas, καθηγητής από τη Βουδαπέστη, ο οποίος μου είπε αργότερα σε μία συζήτηση στο γραφείο του ότι είχε επηρεαστεί πολύ από τον Carl Yung και από τον Jaspers και του φαινόταν, γιατί καθολικός εκείνος πολύ πιστός, ήταν πολύ ανθρωπιστής και έβλεπε κυρίως τον Άνθρωπο πίσω από τον κάθε άρρωστο. Δεν έβλεπε την αρρώστεια έβλεπε τον Άνθρωπο. Και φυσικά μέσα στο πλαίσιο του ανθρώπου έβλεπε φυσικότητα την οικογένεια. Ήταν λοιπόν φυσική ακολουθία μετά το σεμινάριο της Virginia Satir από τις πρώτες εβδομάδες κιόλας να αρχίσουμε όλοι να βλέπουμε κάθε νέα εισαγωγή με την οικογένειά της μαζί. Ήμουν από τους πιο ενθουσιώδεις από όλους αυτής της ιστορίας, γιατί έβγαζα πάρα πολλά πράγματα από αυτή την προσέγγιση και διαγνωστικά και θεραπευτικά. Διαγνωστικά είχα σπάσει ρεκόρ, γιατί κρίνοντας από την οικογένεια έλεγα πράγματα για το άτομο, που βγαίνανε προφητικά μετά. Και απορούσαν οι άνθρωποι που επιτηρούσαν τις περιπτώσεις, οι supervisors, τι διαίσθηση είχα. Και δεν ήταν διαίσθηση. Ήταν μια σωστή μελέτη του οικογενειακού context, του ανθρώπου. Αυτή η ιστορία συνεχίστηκε για δύο χρόνια από όλους μας σε εκείνη την ομάδα. Μετά έφυγε η Virginia Satir και πήγε στο Palo Alto στο περίφημο MRI, στο Mental Research Institute, να δουλέψει με τον Don Jackson και τον Jules Riskin. Τότε ακόμα ο Waltzlavick δεν είχε μπει στο MRI. Αργότερα και ο Jay Haley, είναι άνθρωποι οι οποίοι είναι πάρα πολύ γνωστοί τώρα πια στη θεραπεία οικογένειας και δημιουργήθηκε ένας αστερισμός μεγάλων ονομάτων γύρω από το MRI και φυσικά τράβηξε και τη Virginia Satir η οποία ύστερα από το MRI έβγαλε το πρώτο της βιβλίο που είναι τόσο χρήσιμο, το Conjoint Family Therapy, που ήταν η δική της αρχική προσέγγιση. Κατόπιν φυσικά, η Virginia η οποία δεν καθόταν ποτέ στην ίδια θέση έφτασε σιγά - σιγά να δημιουργήσει μια παντοδύναμη τεχνική, την "Family Reconstruction", την "Αναδόμηση της Οικογένειας". Μια τεχνική που την περιγράφει πάρα πολύ ωραία, ο William Nerin, στο βιβλίο που έχει εκδόσει ο Norton και λέγεται "Family Reconstruction", "Αναδόμηση της Οικογένειας". Είναι ένα πολύ απλό βιβλίο, χρειάζεται πολύ πείρα για να το καταλάβει κανείς αλλά καταλαβαίνεται πολύ εύκολα. Η Virginia Satir το '59 από το MRI πήγε ευτυχώς στο Esalem και όπως λέει η ίδια, εκεί ήρθε σε επαφή με τον τομέα του ανθρώπου που είναι ο πιο πλούσιος, τον συναισθηματικό. Ήρθε σε επαφή με τα συναισθήματα του ανθρώπου και το κυριότερο το πιο πρακτικό, πώς να τα αξιοποιεί ο θεραπευτής στην αναδόμηση που πρέπει να κάνει και για το άτομο και για το ζευγάρι και για την οικογένεια.

Όταν εμείς πήγαμε στο Chicago στο Galesburg State Research Hospital που ήταν το ερευνητικό νοσοκομείο του Illinois, για να κάνω τη διηγήσή μου για έρευνες και για δουλειά κλινική, είχαμε και την ευκαιρία να ζήσουμε ένα επεισόδιο που το θεωρώ προσωπικά - η Βάσω είναι μάρτυρας - το μεγαλύτερο μετάλλιο που έχω πάρει στη ζωή μου και έχω πάρει πολλά από τότε. Το μετάλλιο αυτό ήταν το εξής: Η Διδάκτωρ Barbara Yung, ψυχαναλύτρια από τη Βαλτιμόρη, καλή της ώρα, ήρθε

στο Galesburg στη βιβλιοθήκη και έπρεπε να μας κάνει μια απ' τις "παρουσιάσεις της Παρασκευής". Με φώναξε ο διευθυντής, ο καθηγητής Tourlendes που ήταν Ελληνοαμερικανός και παρακολουθούσε με πολλή συμπάθεια τη δουλειά που κάναμε. Μου είχε δώσει πριν καιρό έναν άρρωστο και μου λέει: "George, κοίταξε να δεις. Εγώ ότι μπορούσα έκανα, τον έχω φέρει σε ένα σημείο που εσύ πια μπορείς να τον βοηθήσεις". Και τον πήρα. Τον είδα μερικές φορές και είδα ότι έλειπε ένα πολύ βασικό στοιχείο για να τον καταλάβω: η γυναίκα του. Τον ρώτησα λοιπόν: "Τι θα έλεγες γι' αυτή την παράξενη ιδέα; Να φωνάξουμε και την Έλενα να κουβεντιάσουμε;" "Α", λέει, "θαυμάσια, αυτό θα με βοηθήσει πάρα πολύ". Της τηλεφώνησα λοιπόν και εκείνη δέχτηκε ευχαρίστως. Ήρθε και συναντηθήκαμε αρκετές φορές με πολύ θετικά αποτελέσματα για το ζευγάρι. Όταν ήταν να έρθει η Dr. Yung, με φώναξε ο Dr. Tourlendes και μου λέει: "George τι θα έλεγες να παρουσιάζες μια περίπτωση την Παρασκευή που θα έρθει η Dr. Yung". Του απάντησα "ευχαρίστως να το κάνω". Τότε με ρώτησε "ποια περίπτωση σκέφτεσαι να παρουσιάσεις;". Απάντησα "την περίπτωση που ελπίζω ότι βρίσκεται και εσείς ενδιαφέρονσα. Το ζευγάρι που ξέρετε ότι θεραπεύω τώρα". Και συμφώνησε. Ήρθε λοιπόν η Dr. Yung, παρουσίασα τα δυναμικά του άντρα, της γυναίκας, του ζευγαριού. Τ' άκουσε με μεγάλη προσοχή ομολογώ και λέει όταν τέλειωσα: "Συμφωνώ με τη δυναμική που παρουσίασε ο Δρ. Βασιλείου. Τα πράγματα έτσι είναι, αλλά θέλω να του πω ότι έκανε ένα βαρύτατο θεραπευτικό λάθος, a serious therapeutic mistake". Και ακολούθησε ο εξής διάλογος:

G.B.: Ποιο λάθος παρακαλώ;

B.Y.: Το ότι τους είδατε και τους δυο μαζί. Έπρεπε να βλέπετε τον σύζυγο μόνο του και να παραπέμψετε τη σύζυγο σε άλλον θεραπευτή.

G.B.: Μα οι άνθρωποι ήρθαν για ψυχοθεραπεία, όχι για τη δημιουργία διαζυγίου που θα ήταν στην περίπτωση που προτείνετε, σίγουρο.

B.Y.: Δεν καταλαβαίνω.

G.B.: Ακούστε, σαν Έλληνας θεραπευτής, αισθάνομαι ότι καλό είναι να κάνω πάντα κάτι δημιουργικό.

Η Dr. Yung χαμογέλασε προς μεγάλη ανακούφιση του Διευθυντή μας ο οποίος φοβήθηκε εκρηκτικό επεισόδιο.

Την προηγούμενη εβδομάδα είχαμε τον περίφημο Dr. Bruno Bettelheim από το Orthogenic School του Chicago, ο οποίος είπε ότι στο σχολείο για αυτιστικά παιδιά, γεμίζει το ψυγείο με μεγάλα κουτιά παγωτό και αν θέλουν τα παιδιά να φάνε ένα round παγωτό τους το δίνει. Αν θέλουν να φάνε δύο rounds παγωτό τους το δίνει. Και την τελευταία εβδομάδα πριν έρθω ένα παιδί του είπε "θέλω δύο rounds παγωτό". Αλλά μετά το έβγαλε και έκανε σχέδιο στον τοίχο. Όταν ρώτησε αν έχουμε σχόλια του είπα: "Έχω μια απορία, πώς ελπίζετε να μπορέσει αυτό το παιδί να μπει πάλι στην community, στην κοινότητα και να συνεργαστεί και με άλλα παιδιά και με άλλους ανθρώπους"; Ο Dr. Bruno, τυπικός Γερμανοεβραϊός ψυχίατρος, φούσκωσε από αγανάκτηση και μου λέει: "άκουσε φίλε, αν θέλεις να ενδιαφέρεσαι για την community, καλύτερα να γίνεις πολιτικός". Και τον θυμάμαι από τότε συχνά γιατί τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, είμαι υποχρεωμένος να

ανακατευτό υπεύθυνα από κεντρικές θέσεις σε ψυχιατρικά politics, της Παγκόσμιας Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχιατρικής και λέω "κοίταξε πόσο δίκιο είχε ο Dr. Bruno". Έγινε τελικά πολιτικός. Αλλά πολιτικός που ενδιαφέρεται για την community, για την οικογένεια, για το ζευγάρι και για το άτομο τελικά, σύμφωνα με την προσέγγιση που αναπτύξαμε τα τελευταία τριάντα χρόνια, στο ΑΚΜΑ, τη Διαλεκτική Συστημική. Γιατί ακολουθεί τη διαλεκτική της ζωής, του ζην - με συγχωρείτε - γιατί ζωή δεν υπάρχει, το ζην υπάρχει, σε εμάς εδώ σ' αυτό το δωμάτιο υπάρχει το ζην. Η ζωή είναι πεταλούδα, άγαλμα, ζωγραφιά, εδώ μέσα δεν υπάρχει. Το ζην υπάρχει. Λοιπόν, η Διαλεκτική του ζην, συνδυασμένη με τη συστημική θεώρηση της οικογένειας, της ομάδας, της κοινότητας και του ζευγαριού αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά που ανέπτυξε από το 1963 το Α.Κ.Μ.Α. (Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου). Δηλαδή θεωρούμε ότι είναι ένα συνεχές, ένα continuum και δεν υπάρχει ασυνέχεια ανάμεσα στην ατομική θεραπεία, του ζευγαριού, της οικογένειας, της ομάδας. Αν νομίζετε ότι αυτό είναι πολύ απλό και αυτονόητο, που για εμάς είναι αυτονόητο, θα έπρεπε να είστε μαζί μας. Η Βάσω είναι μάρτυρας, των επαναστάσεων που ζήσαμε στα Συνέδρια της Αμερικανικής Εταιρείας Ομαδικής Ψυχοθεραπείας, την περίφημη AGPA, όταν λέγαμε αυτά τα απλά πράγματα. Η στάση τους, ήταν η ατομική ή οικογενειακή ή ομαδική αλλά όχι και τα δύο ή και τα τρία. Και μου θύμιζαν μια ιστορία που μας έλεγε ο περίφημος Emmanuel Schwartz ο οποίος ήταν πολύ αγαπητός φίλος, ψυχαναλυτής από το Μεταπτυχιακό Κέντρο της Νέας Υόρκης και ο οποίος μας είπε μία περίφημη ιστορία, την οποία άκουσα παρεφθαρμένη σαν ελληνικό αστέιο τελευταία. Ο "Many" ήταν αμίμητος όταν μας την είπε. Λέει "μια φορά μια κυρία, επισκέφθηκε τον Ραβίνο και του είπε τα παράπονά της για το σύζυγο. Της είπε ο Ραβίνος, "δίκιο έχεις". Μετά ήρθε ο σύζυγος και είπε τα παράπονά του για τη γυναίκα του. Τον άκουσε ο Ραβίνος και λέει "δίκιο έχεις". Πίσω από την πόρτα ήταν ως συνήθως, η γυναίκα του Ραβίνου και άκουγε. Όταν έφυγαν οι άνθρωποι μπήκε μέσα και του λέει: "Ραβίνε, είναι ντροπή, είπες και στον σύζυγο ότι έχει δίκιο και στη γυναίκα ότι έχει δίκιο". Την άκουσε ο Ραβίνος πολύ προσεκτικά και της είπε: "Και εσύ δίκιο έχεις".

Λοιπόν, το ζήτημα είναι ότι τώρα πια ακόμα και στην αμερικανική ψυχιατρική, τους μπήκε ότι όλες αυτές οι μορφές θεραπείας είναι ένα underline και δεν υπακούουν στο διαζευκτικό ή το ένα ή το άλλο. Και τα δύο μαζί και τα τρία μαζί, όλα μαζί για να βοηθηθεί ο άνθρωπος. Επάνω σ' αυτές τις γραμμές από το '63, που αρχίσαμε την προσπάθεια του Α.Κ.Μ.Α., το πρώτο πράγμα που κάναμε, ήταν ένα σεμινάριο πολύ εντατικό για την ψυχοδυναμική της οικογένειας. Αυτό το σεμινάριο δημιούργησε έρευνες, αυτό το σεμινάριο δημιούργησε παρουσιάσεις για την οικογένεια, ένα βιβλίο που έβγαλε το Α.Κ.Μ.Α. το '66 με τίτλο "Προκαταρκτική Διερεύνηση Μεταβλητών Υπηρεσυχόμενων στην Ψυχοδυναμική της Ελληνικής Οικογένειας" και έχει μια σειρά από δεδομένα που συγκεντρώθηκαν πάνω σε αντιπροσωπευτικά δείγματα του πληθυσμού Αθηνών και του γενικού πληθυσμού της Ελλάδας. Το 1966, βρέθηκε στον Άγιο Φραγκίσκο για να παρακολουθήσω το συνέδριο της Orthopsychiatric Society. Κοντά στον Άγιο

Φραγκίσκο, είναι το Palo Alto. Πήγα, θυμάμαι ήταν 18 Απριλίου και έκανα ένα σεμινάριο με πρόσκληση του Jackson για την ψυχοδυναμική της ελληνικής οικογένειας. Ενθουσιάστηκε ο Jackson, με πήρε από το χέρι και μου λέει: "George πάμε ένα περίπατο κάτω από τα δέντρα και μου λέει στο δρόμο: "σ' άκουγα με μεγάλη προσοχή, θα ήθελα να έρθω στην Αθήνα στο Ινστιτούτο, στο Α.Κ.Μ.Α. για να κάνω μια συγκριτική μελέτη των Ελλήνων εφήβων και των Αμερικανών εφήβων που μελέτησα εδώ στην Καλιφόρνια". Λέω, "ελάτε, είμαστε πάρα πολύ ανοιχτοί για τέτοια συνεργασία, θα χαρούμε πάρα πολύ και θα κάνουμε ότι καλύτερο γίνεται για να κάνουμε την έρευνα δυνατή". Δεν πρόφτασε νά ρθει, πέθανε. Στο Ινστιτούτο αργότερα, στο MRI πήγε ο Waltzlavick ο οποίος ήταν πάρα πολύ συνδεδεμένος νοητικά, - conceptually - εννοιολογικά θα έλεγα μ' αυτά που σκεφτόμαστε και κάνουμε. Ήταν φυσικό να ταιριάξουνε πάρα πολύ τα πράγματα. Ήρθε στην Αθήνα και μας γνώρισε και από τότε μια πολύ σταθερή φιλία και συνεργασία αναπτύχθηκε ανάμεσά μας. Και τον ζήσαμε σε πολλές ευκαιρίες. Μία από αυτές ήταν στην Κύπρο, όπως θα σας πω αργότερα το '72. Αλλά πρέπει να πάμε μια σταλίτσα πίσω, να πάμε στο '68 όταν ήταν το Διεθνές Συνέδριο για Rorschach και προβλητικές τεχνικές, να γίνει στο Λονδίνο και ανέλαβα να οργανώσω ένα συμπόσιο για οικογενειακή διάγνωση.

Είχα καλέσει τον Gerald Hendel από την Αμερική, τον John Howels από το Λονδίνο, είχα καλέσει τον Victor Szyrinski από τον Καναδά και τη Βάσω Βασιλείου από την Αθήνα. Ήταν ένα πάρα πολύ παραγωγικό συμπόσιο. Όταν τελειώσαμε και βγήκαμε για καφέ, ένας από τους ακροατές ήταν ένας family therapist από την Αμερική, γνωστός, ο David Rubinstein, που τον είχα γνωρίσει ένα χρόνο πριν στο συμπόσιο που είχε διοργανωθεί στο Ψυχιατρικό Ινστιτούτο της Ανατολικής Πενσυλβανίας. Με ρώτησε: "George ποιο συμπέρασμα βγαίνει από το συμπόσιο τούτο;" και τότε του είπα κάτι που μας έδειχνε η πείρα μας, ότι ο υποκειμενικός πολιτισμός, το subjective culture που σύμφωνα με τον Osgood είναι η αντίληψη του ατόμου για το ανθρωποκατασκευασμένο περιβάλλον του, επηρεάζει πάρα πολύ τη θεραπεία οικογένειας και πρέπει ο θεραπευτής οικογένειας να ξέρει τον υποκειμενικό πολιτισμό της οικογένειάς του που θα δει αν είναι ελληνική, αν είναι βουλγαρική, αν είναι τουρκική κ.λ.π. για να φερθεί ανάλογα. "Α", μου λέει, "διαφωνώ. Μια οικογένεια είναι μια οικογένεια. Όπου και να είναι, από όποιο πολιτισμικό περιβάλλον και να προέρχεται θα γίνουν τα ίδια". "Τότε", του απάντησα, "έχουμε μπροστά μας μια ωραία ευκαιρία. Θα οργανώσουμε ένα συμπόσιο για το subjective culture". Συμφώνησε και τον ρώτησα πότε είναι ελεύθερος να έρθει. Απάντησε ότι σε ένα χρόνο θα μπορέσει να έρθει. Αυτά το '68. Το '70 κάναμε το Δελφικό συμπόσιο που συζητήσαμε για το subjective culture, τον υποκειμενικό πολιτισμό και τη θεραπεία οικογένειας. Την πρώτη μέρα η συζήτηση ήταν πολύ θεωρητική. Τη δεύτερη μέρα φρόντισα οι μικρές ομάδες να προτείνουν role playing. Το δεχτήκανε. Την τρίτη μέρα, ο Rubinstein ήταν θεραπευτής, εγώ έπρεπε να παίξω το ρόλο ενός πατέρα και προσφέρθηκε η Χάρης Κατάκη να παίξει το ρόλο της μητέρας. Ο David Rubinstein, σαν θεραπευτής, βρέθηκε σε τόσες

πολλές δυσκολίες για να μας καταλάβει και να μπορέσει να μας παρακολουθήσει τι λέγαμε, που στο τέλος αναγκάστηκε να το ομολογήσει ότι είναι παραπάνω απ' αυτόν. Από εκεί ξεκινήσαμε και χαιρόμαι πολύ που ύστερα από 2 χρόνια, το '72 βρήκαμε τον Rubinstein να μιλάει για την ανάγκη να καταλάβουμε τον πολιτισμό, αν πρόκειται να κάνουμε κάτι αποτελεσματικό. Ήταν πολύ καλό πράγμα αυτό. Δεν έχουμε καιρό να σας πω περισσότερες λεπτομέρειες για το πρώτο Δελφικό Συμπόσιο, για το δεύτερο κλπ. Το έβδομο, έγινε στη Λευκωσία με τον Maourichio Andolfi να βλέπει μια οικογένεια με ανθρώπους που μπορούσαν από το πάνελ. Ανάμεσά τους ήταν και ο Ασημακόπουλος ο Θόδωρος ο οποίος δυστυχώς δεν ήρθε ακόμα.

Λοιπόν το θέμα είναι ότι μ' αυτά όλα τα συμπόσια και με οικογένειες που βλέπαμε, σε πολλές χώρες στην Αγγλία στο Σάσεξ, στην Πορτογαλία, στη Λισσαβόνα, στη Δανία, στην Κοπεγχάγη, στην Πολωνία, στη Βαρσοβία, μετά στο Δουβλίνο, στην Ουγγαρία, στη Βουλγαρία, στη Γιουγκοσλαβία επί 20 χρόνια, στην Αμερική άλλα 20, είχαμε την ευκαιρία να δούμε οικογένειες από πάρα πολλές κουλτούρες. Και το πιο ενδιαφέρον στην Αμερική, στο North Western University, μου λένε, "George, καλά που ήρθες γιατί έχουμε μια οικογένεια που δεν μπορούμε να την καταλάβουμε". "Τι οικογένεια είναι"; "Είναι Greek - Americans". Λοιπόν απέναντί μου καθόταν ο chairman του department, ο Harold Visotshky και το γέλιο του ήταν από το ένα αντί στο άλλο μέχρι να τελειώσει η συνέντευξη. Τώρα, μου λέει, καταλαβαίνουμε. Πρώτα ήμασταν χαμένοι μ' αυτούς τους ανθρώπους. Και είναι πολύ καλοί άνθρωποι, πολύ πονεμένος ο πατέρας, πολύ πονεμένη η μάνα, όλοι πονεμένοι. Και βγήκε πολύ καθαρά ότι αν δεν καταλάβουμε γιατί στον υποκειμενικό πολιτισμό τον ελληνικό, τα σύκα τα λέμε σύκα και τη σκάφη τη λέμε σκάφη, δεν μπορούμε να θεραπεύσουμε αυτή την οικογένεια. Φοβούμαι όμως ότι σας κούρασα και φοβούμαι ότι έχω περάσει το όριο... (δεν ακούγεται το παράδειγμα με τη σκάφη)

Θυμάμαι στην Πολωνία, στο πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, κάναμε την πρώτη - πρώτη παρουσίαση θεραπείας οικογένειας. Και μία ψυχίατρος συνάδελφος Πολωνίδα, μου έφερε την οικογένεια του Thade (Θαδδαίου) ετών 24-25. Ο πατέρας του δικηγόρος, η μητέρα του, ως συνήθως, οικιακά. Έρχονται οι δυο τους, μητέρα και γιος, "πού είναι ο πατέρας"; Μου λέει, "πήγε για ψάρεμα σήμερα". "Του είπατε", λέω, "τι δουλειά έχουμε να κάνουμε"; "Ναι", μου λέει. "Του εξηγήσατε εσείς", λέω στη γιατρό. Μου απάντησε καταφατικά. "Ωραία, μεταφράστε με παρακαλώ στα πολωνικά να μιλήσω με τη μητέρα και τον γιο". Με μεταφράζει η συνάδελφος, προχωρώ, προχωρά και ξαφνικά αρχίζω να τη χάνω. Αρχίζει να υποχωρεί με την καρέκλα της. Φοβήθηκε γιατί ρώτησα τον γιο "που νομίζεις ότι είναι ο πατέρας σου σήμερα"; Μου απάντησε, "πήγε για ψάρεμα". "Δε μου λες" τον ρώτησα, "αν ήταν ο πατέρας σου άρρωστος και σε χρειαζόταν και σε είχε ανάγκη, θα πήγαινες στο ψάρεμα"; "Οχι", μου λέει. "Αν ήταν η μητέρα σου", τον ρωτάω. "Οχι", μου λέει. "Τότε πρέπει να δούμε την πραγματικότητα όπως είναι", του λέω. "Είσαι ορφανός. Πρέπει να πάρεις τη ζωή σου στα χέρια σου που είναι πολύ δυνατά τα χέρια σου και να κάνεις τη ζωή που θέλεις εσύ, να την προγραμματίσεις,

να τη δουλέψεις και θα κάνεις αυτόνομα το μεγάλωμά σου". Εν τω μεταξύ τη συνάδελφο την είχα χάσει τελείως.

(*Παρέμβαση από την κ. Βάσω Βασιλείου*).

Βασιλείου Β.: Μου επιτρέπετε να συμπληρώσω. Ο Thade ήταν μέσα στο νοσοκομείο, ήταν σε ψυχωτικό επεισόδιο και ήταν στα σύννεφα όταν μπήκε μέσα. Κοιτούσε το ταβάνι όλη την ώρα, από την αρχή της παρουσίας της. Η Πολωνέζα καθόταν δίπλα στον Γιώργο και μετέφραζε. Σιγά - σιγά ο μικρός μπήκε μέσα, αλλά όσο ο Γιώργος έφτανε την πραγματικότητα, χωρίς να το καταλαβαίνει η ίδια, τράβαγε την καρέκλα της προς τα πίσω. Κάποια στιγμή κόλλησε στον τοίχο. Μετά κόλλησε την πλάτη της στον τοίχο και μετά σταμάτησε να μεταφράζει. Και αυτόματα, χωρίς να το καταλάβουμε, άρχισε ο Thade να μεταφράζει τον Γιώργο στη μητέρα του.

Βασιλείου Γ.: Για τον οποίο δεν ήξερε κανείς ότι ήξερε αγγλικά. Οι γιατροί του δεν ήξεραν ότι ήξερε αγγλικά. Δεν είχαν ακούσει ούτε τα πολωνικά του. Δεν τους μιλούσε.

Βασιλείου Β.: Και να πω ότι έγινε αυτή η αλλαγή σε τέτοιο φυσικό ρυθμό που εγώ είχα μείνει κατάπληκτη και όταν είπε ο Γιώργος "τι παρατηρήσατε" κανένας δεν είπε ότι είχε αρχίσει να μεταφράζει ο Thade. Νομίζω ότι είναι το πιο δραματικό και συγγνώμη για τη διακοπή.

Βασιλείου Γ.: Καθόλου, ήταν πολύ χρήσιμη γιατί εγώ δεν θα μπορούσα να τα πω όλα αυτά. Το ζήτημα είναι ότι στην Πολωνική Ακαδημία έγινε ένας μικρός σεισμός. Ο Thade έγινε καλά, αργότερα άρχισε να δουλεύει ο ίδιος, να έχει δικά του πράγματα στα χέρια, συνεννοήθηκε με τη μητέρα του και το πιο καταπληκτικό είναι ότι για πρώτη φορά στη ζωή του, συνεννοήθηκε με τον πατέρα του. Είπε, "πατέρα καταλαβαίνουμε ο ένας τον άλλον. Τώρα, εγώ τη δουλειά μου και εσύ τη δική σου".

Λοιπόν, το θέμα είναι ότι με μία σειρά τέτοια επεισόδια μαζεύει κανείς πολλές ανάλογες συγκινητικές αναμνήσεις. Θυμάμαι στο Petahtikva στο Tel Aviv απέξω, που σημαίνει "Χελιδόνι της Άνοιξης", μια μητέρα να έχει το χέρι της στην καρέκλα και να φαίνεται πάνω στο χέρι, στο μπράτσο της ο αριθμός του στρατοπέδου συγκέντρωσης που την είχαν οι Γερμανοί. Και φαινόταν ο αριθμός πολύ καλά γιατί τους έκαιγαν, όπως ξέρετε. Όπως καίνε τα άλογα για να φαίνονται οι αριθμοί, έτσι έκαιγαν και τους Εβραίους για να φαίνεται το νούμερο, οι πολιτισμένοι οι Γερμανοί. Λοιπόν, μου είναι αδύνατο να μην συγκινηθώ όταν θυμάμαι όλη την ιστορία μ' αυτήν την οικογένεια. Δεν είναι της ώρας όμως αυτά γιατί αν αρχίσουμε ιστορίες, θα πρέπει να πουμε μόνο το συμπέρασμα: Για να προσφέρει κανείς σωστή βοήθεια στον άνθρωπο πρέπει να μην ακολουθεί δόγματα και συμπεράσματα από θεωρίες.

Μια άλλη ιστορία που μας είπε ο Emmanuel Schwartz ήταν η εξής: Ένα παιδί νέο είχε βρεθεί ναυαγός, σε ένα έρημο νησί και είχε χτίσει δύο συναγωγές όταν το βρήκανε. Του λένε, "αυτή η συναγωγή τι είναι"; Λέει, "είναι η συναγωγή που πάω". "Και αυτή η συναγωγή τι είναι"; Λέει, "είναι η συναγωγή που δεν πάω". Ηθελε δύο

σημ
ακο
άλλ
und
το ξ
(
ο Η
είνε
πάν
εμεί
ηστ
dise
Λέμ
πολ
θερ
θερ
ψυχ
Ετα
ότα
talk
]
στη
πήμ
πει
Κοι
δόν
επα
]
,
,
μέσ
μω
Δις
"Δι
του
σοι
ιστ
το
κάθ
ποι

σημεία αναφοράς. Μία θεωρία να την ακολουθεί και μία θεωρία να μην την ακολουθεί. Αυτό δεν είναι για εμάς. Αυτά είναι για την πολιτική, αυτά είναι για άλλα πράγματα αλλά δεν είναι για τη θεραπεία. Για εμάς είναι ο άνθρωπος σε ένα underline προσπαθειών που πρέπει να μπορούμε να τις ολοκληρώνουμε για το καλό το δικό του αλλά και για το καλό το δικό μας.

Ο Ηράκλειτος μας είπε "τα πάντα ρει" και το ξέρουμε όλοι. Ξέρουμε δηλαδή ότι ο Ηράκλειτος έβλεπε τον άνθρωπο σε διεργασίες. Εκείνο που δεν ξέρουν πολλοί, είναι ένα πράγμα που είπε ο Ηράκλειτος, ένα αξίωμα. Οτι "Κεραυνός οιακίζει τα πάντα στη φύση". Ξεκινώντας από αυτό το αξίωμα του Ηράκλειτου βάλουμε και εμείς στη θεραπεία, οικογενειακή και ομαδική, αυτό που λέμε "αποσταθεροποίηση", το *disequilibrium*. Αν θέλετε να καταλάβετε και να αισθανθείτε τι είναι το *disequilibrium*, θα μου επιτρέψετε να κάνω ένα ελαφρότατο τώρα για όλους μας. Λέμε ότι εμείς οι άνθρωποι που δουλεύουμε για τις επιστήμες του ανθρώπου, πολλές φορές δημιουργούμε πιο πολλές περιπλοκές από αυτές που μπορούμε να θεραπεύσουμε. Δημιουργούμε πιο πολύ παθολογία από εκείνη που μπορούμε να θεραπεύσουμε. Τόλμησα να το πω αυτό σε ένα αμφιθέατρο με 3.000 Αμερικανούς ψυχιάτρους σε ένα συνέδριο στην Ουάσιγκτον της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας και απόρησα όταν το αμφιθέατρο σείστηκε από το χειροκρότημα και όταν ο πρόεδρος Henri Brosin με ασπάστηκε και μου είπε: "Blesse you George, keep talking", συνέχισε να μιλάς έτσι δηλαδή.

Η ιστορία του Διογένη έκανε καρδιές και στο Ντιτρόιτ που την πρωτοείπα και στην Ουάσιγκτον και στην Πράγα. Ο Διογένης μια φορά έγινε περιπετειώδης και πήρε ένα караβάκι από το Φάληρο να πάει στην Αίγινα. Στο δρόμο τον έπιασαν πειρατές και τον πούλησαν σκλάβο στην Κόρινθο. Στην Κόρινθο, ένας πλούσιος Κορίνθιος πήγε να αγοράσει δούλους και λέει στο Διογένη, αφού πρώτα είδε τα δόντια του, "τι ξέρεις να κάνεις εσύ"; "Α", λέει "είμαι δάσκαλος" και επακολούθησε ο εξής διαλογος:

Κορίνθιος: Χρειάζομαι ένα δάσκαλο για το παιδί μου. Έρχεσαι;

Διογένης: Αν θέλει να του μάθω γράμματα έρχομαι.

Τον πήρε λοιπόν τον Διογένη και τον πήγε σπίτι του. Τον έντυσε και τον έβαλε μέσα και του λέει: "Κοίταξε Διογένη, τι ωραία βίλα, κοίταξε το δάπεδο, τα μωσαϊκά, τις καρπέτες, τα βελούδα, τους πολυέλαιους, δεν είναι ωραίο σπίτι"; Ο Διογένης, γύρισε, θαύμασε σε λίγες στιγμές και τον έφτυσε μετά στο πρόσωπο. "Διογένη", του λέει, "τι είναι αυτό το πράγμα, τι έκανες"; Απολογητικά ο Διογένης του απάντησε: "Βλέπεις είχα ανάγκη να φτύσω, κοίταξα γύρω μου, αλλά το σπίτι σου είναι πραγματικά θαυμάσιο, δεν βρήκα μέρος πιο βρώμικο". Αυτή είναι η ιστορία του Διογένη. Λοιπόν, αυτή είναι για μένα πρώτα και για όλους μας. Εμείς το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι κάθε μέρα, κάθε άνθρωπο που βλέπουμε, κάθε οικογένεια, κάθε ομάδα να μπορούμε να βγάζουμε το καλύτερο. Ευχαριστώ που μου δάσατε πιο πολύ χρόνο.

(Σιωπή των συνέδρων)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ackerman Nathan, *The Psychodynamics of Family Life*, Basic Books, Inc, 1958.
2. Ackerman Nathan, *Treating the Troubled Family*, New York, Basic Books, 1966.
3. Γ. Α. Βασιλείου, *Προκαταρκτική Διερεύνηση Μεταβλητών Υπεισερχομένων εις την Ψυχοδυναμική της Ελληνικής Οικογένειας*, Α.Κ.Μ.Α., 1966.
4. Satir Virginia, *Conjoint Family Therapy*, Palo Alto, CA: Science and Behavior Books, Inc 1967.
5. Spinellis C.D., Vassiliou V. & Vassiliou G., *Millieu Development and Male - Female Roles in Contemporary Greece*, Α.Κ.Μ.Α., 1970,
6. Satir Virginia, *People making*, Palo Alto, CA: Science and Behavior Books, Inc 1972.
7. Papajohn John & Spiegel John, *Transactions in Families*, Jossey - Bass Publishers, San Francisco, 1975.
8. Haley Jay, *Reflections in therapy and other essays*, Family Therapy Institute of Washington, D.C., 1981.
9. Nerin William, *Family Reconstruction*, Norton and Co, New York, 1986.
10. Λίλη Γ. Βασιλείου, *Η σημερινή μορφή της σημαντικής σχέσης μέσα στην Ελληνική Οικογένεια* Α.Κ.Μ.Α., Τεχνική Έκθεση XXIX.

*

Τριανταφύλλου Φ. (Συντονίστρια Α' ενότητας): Ευχαριστούμε και εμείς για τη σύνδεση με την ιστορία, για τη σύνδεση με τις ρίζες μας. Κάθε φορά που σας ακούω να μιλάτε, νομίζω ανοίγετε κάποιες πόρτες για περαιτέρω σκέψη, στον καθένα με το δικό του τρόπο σκέψης. Ευχαριστούμε.

Τώρα, ας ακούσουμε την κ Κατάκη. Μας έρχεται από την Αθήνα, είναι Διδάκτωρ ψυχολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Διερεύνησης Ανθρωπίνων Σχέσεων.